TEMEIURI ALE MODERNITĂȚII ROMÂNILOR BUCOVINENI – 200 DE ANI DE LA NAȘTEREA LUI EUDOXIU HURMUZACHI

MARIAN OLARU

Grundlagen der Modernität der Bukowiner Rumänen – 200 Jahre seit der Geburt von Eudoxiu Hurmuzachi

(Zusammenfassung)[•]

Der vorliegende Text präsentiert im Allgemeinen die Rolle, die Familie Hurmuzaki und besonders Eudoxiu Hurmuzachi in der national-identitären Selbstbehauptung der Bukowiner Rumänen in der zweiten Hälfte des 19. Jahrhunderts spielte. Nach der Revolution zwischen den Jahren 1849 und 1849 waren Eudoxiu Hurmuzaki und die anderen Familienmitglieder im Mittelkpunkt der Ereignisse, die zur Modernisierung der Provinz durch Reformen und Massnahmen für die Entstehung moderner staatlichen Institutionen – Verwaltungsorgane des Herzogtums, Schulwesen, Verhältnisse zwischen Priestertum und Klerus innerhalb der Bukowiner orthodoxen Kirche, Gründung der Bukowiner Metropolitankirche, Entstehung und Entwicklung des rumänischen Pressewesens in der Provinz, Gründung der Gesellschaft für rumänische Kultur und Literatur in der Bukowina, Förderung des rumänischen Theaterwesens, der rumänischen Belletristik und Wissenschaft usw. – geführt haben. Als Landespräsident hat Eudoxiu Hurmuzachi die zur Funktion des Landtages und zur Modernisierung der östlichsten österreichischen Provinz erforderlichen Massnahmen getroffen. Im nachfolgenden Artikel wird Eudoxiu Hurmuzachis Tätigkeit als Historiker dargestellt, der 5 998 Dokumente hauptsächlich aus den Wiener Archiven gesammelt und unter dem Einfluss des wissenschaftlichen Geistes der Epoche eine Synthese der rumänischen Geschichte unter dem Titel *Fragmente zur Geschichte der Rumänen* zu verfassen versuchen hat.

Schlüsselwörter und -ausdrücke: Bukowina, Revolution zwischen 1848 und 1849, revolutionäre Programme, nationale Wiedergeburt, Nationalismus, Familie Hurmuzaki, Eudoxiu Hurmuzaki, Gesellschaft für Rumänische Kultur und Literatur in der Bukowina, Intelektuelle.

[•] Traducere: Ștefănița-Mihaela Ungureanu.

BDD-A32605 © 2012 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:06:09 UTC)

Aşa cum este cunoscut, după anul 1804, anul întoarcerii lui Doxachi, numele de Hurmuzaki este strâns legat de Bucovina[1]. Rolul familiei Hurmuzaki, în Bucovina, a fost acela de a stabili legături, prietenii durabile, schimburi de epistole şi de idei cu mulţi dintre fruntaşii românilor din provinciile istorice locuite de aceştia[2]. Timp de aproape un secol activitatea membrilor familiei Hurmuzaki, în cele mai diverse domenii ale afirmării spirituale a românilor din Bucovina, a făcut posibilă salvarea caracterului românesc al acestei provincii. În acest fel au fost ridicate şi pregătite elitele româneşti din provincie, care au declanşat evenimentele din octombrie–noiembrie 1918, în urma cărora Bucovina revenea la Patria Mamă.

Anul acesta, la 29 septembrie, se împlinesc 200 de ani de la naşterea lui Eudoxiu Hurmuzaki (1812–1874), reprezentant de seamă al unei nobile familii de boieri români, din Bucovina, care, împreună cu fraţii săi, a înţeles să se pună în slujba ideii renaşterii naţionale a semenilor săi. Acesta a trăit într-o vreme în care cererile naţionale erau imperioase. Este îndeobşte cunoscut că identitatea naţională e rezultatul unei „construcţii" intelectuale, prin care oamenii politici şi intelectualii din secolul al XIX-lea, pornind de la tradiţii preexistente, surse scrise, legende şi credinţe, folosite într-un mod inedit, au făurit unitatea politică sau autonomia[3]. Ideea naţională pe care o promovează este inspirată de naţionalismul romantic şi structurată pe liberalism[4]. Naţionalismul este legat de apariţia societăţii moderne şi „multiplicarea schimburilor şi prin migraţii – a contactului dintre lumi care, până în acel moment, se ignorau reciproc"[5]. Apărută ca urmare a democratizării accesului la cultură, inteligenţia se opune „înaltei culturi" (de expresie germană) dând culturii populare expresie sistematică şi valorizare superioară prin tradiţii, folclor, limbă şi istorie. Această strategie duce la obţinerea sprijinului popular şi determină concurenţa cu naţionalismele celorlalte etnii ale Austro-Ungariei (în cazul nostru ale Bucovinei). Teoreticienii consideră că, în Europa Centrală şi de Est,

[1] *Familiile boiereşti române. Istoric şi genealogie (după isvoare autentice)*, Bucureşti, Editura „Minerva", 1899, p. 277–278. Familia Hurmuzaki se număra printre cele mai vechi familii ale Principatului Moldova, fiind înrudită cu familiile Murguleţ şi Movilă, în secolul al XVII-lea. Doxachi (Eudoxiu) Hurmuzaki s-a născut în 1782, la Horodiştea, cu moşii în Moldova şi în Bucovina, de aceea avea dublă cetăţenie, austriacă şi moldovenească. Doxachi s-a întors, în 1804, în Bucovina. A obţinut titlul de căminar, în 1819, apoi pe cel de mare agă, în 1827, şi de mare vornic, în 1856. A decedat în 1857 şi a fost îngropat la Cernauca, alături de soţia sa, Ileana Murguleţ, lângă biserica pe care au ridicat-o acolo. Soţii Hurmuzaki au avut două fete (Eufrosina, căsătorită cu boierul basarabean Petre Petrino şi Elisa, căsătorită cu marele logofăt George Sturdza) şi cinci fii: Constantin, Eudoxiu, George, Alexandru (Alecu) şi Nicolae.

[2] Mihai Iacobescu, *Din istoria Bucovinei. De la administraţia militară la autonomia provincială*, vol. I (1774–1862), Bucureşti, Editura Academiei, 1993, p. 357.

[3] Patrick J. Gery, *Mitul naţiunilor: originile medievale ale Europei*, Traducere, studiu introductiv şi note explicative de Alexandru Madgearu, Târgovişte, Editura „Cetatea de Scaun", 2007, p. 44.

[4] George Uscătescu, *Comemorarea a o sută de ani de la Unire*, în „Destin", revistă de cultură românească, Madrid, Caietul nr. 11, 1959, p. 4.

[5] Alain D[illegible]*re*, Traducere de Marilena Andrei,

BDD-A32605 © 2012 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:06:09 UTC)

naționalismul a evoluat în „trei stadii în procesul de creare a comunităților originale"[6]. Familia Hurmuzaki s-a aflat, cu certitudine, în etapele a doua și a treia ale acestui proces, ce îi cuprindea și pe românii bucovineni, alături de celelalte etnii ale Bucovinei care au dezvoltat naționalismele lor și proiecțiile statale proprii.

Eudoxiu Hurmuzaki a urmat cursurile liceale la Cernăuți, între anii 1824 și 1830, și a fost apreciat de profesorii săi cu calificativele „primus inter eminentes" în clasa întâi și „primo praemio donatus", în clasa a IV-a[7]. Apoi, a urmat Facultatea de Drept, la Universitatea din Viena, între anii 1830 și 1835. În capitala austriacă, tânărul Eudoxiu Hurmuzaki a cunoscut forța extraordinară de atracție pe care o reprezentau ideile romantismului și ale revoluției, care anunțau apropiatul eșec al vechiului regim în Europa Centrală și de Est. De aceea, după terminarea studiilor universitare a rămas la Viena, pentru a se dedica cercetărilor în arhive. Pentru că generația de la 1848 a fost în sens larg o „generație intelectuală", iar spiritul ei s-a format în Occident[8], conștient de „planul ideologic, diplomatic și politic"[9] al generației sale, Eudoxiu Hurmuzaki a fost preocupat de căutarea adevărului istoric în arhive. Cercetarea arhivelor și studiul istoriei – mai ales a celei antice –, își avea originea în fascinația pe care această disciplină o avea asupra elitelor cultivate ale Europei și, cu deosebire, asupra celor din Germania și din Austria. Așa l-au surprins evenimentele revoluționare de la 1848. Pentru o scurtă perioadă de timp, a făcut parte din garda națională din Viena, la care renunță pentru a se întoarce în capitala Bucovinei.

Frații Hurmuzaki au apreciat desfășurarea evenimentelor revoluționare, de la 1848, ca un bun prilej pentru realizarea proiectului de a fi creat un stat, care să îi cuprindă în hotarele sale pe toți românii. De aceea, Alexandru și Gheorghe Hurmuzaki l-au însărcinat pe Alecu Russo, aflat în drum spre Viena, să îi propună împăratului Ferdinand I unirea tuturor românilor sub sceptrul habsburgic, într-un stat daco-românesc[10]. Apoi, i-au scris lui Eudoxiu Hurmuzaki „să intervină prin intermediul unor persoane influente pe lângă împărat, ca acesta să nu refuze coroana Principatelor Române, în cazul în care i se va propune"[11]. În aceste condiții, frații Hurmuzaki au încercat să editeze, în vara lui 1848, o publicație ce ar fi trebuit să se numească „Daco-România". De asemenea, încercând să realizeze

[6] Patrick J. Gery, *op. cit.*, p. 45, afirmă: „Ele includ mai întâi, studierea de către un mic grup de intelectuali «luminați» a limbii, culturii și istoriei unui popor subjugat; în al doilea rând transmiterea ideilor științifice de către un grup de «patrioți», care le răspândește în societate; în final, stadiul în care mișcarea națională atinge apogeul de masă".

[7] Teodor Balan, *Eudoxiu Hurmuzachi. Discurs festiv rostit la 23 martie 1924, cu prilejul serbării semicentenarului morții sale, în sala Teatrului Național din Cernăuți*, Cernăuți, Societatea Tipografică Bucovinenană, 1924, p. 4.

[8] George Uscătescu, *op. cit.*, p. 5.

[9] *Ibidem*, p. 7.

[10] Constantin Ungureanu, *Bucovina în perioada stăpânirii austriece (1774–1918): aspecte etnodemografice și confesionale*, Chișinău, Editura Civitas, 2003, p. 123.

[10] *Ibidem*

[11] *Ibidem*

BDD-A32605 © 2012 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:06:09 UTC)

dezideratul unirii tuturor românilor într-un singur stat, o delegație condusă de Andrei Şaguna, formată din 12 persoane, între care se aflau Eudoxiu Hurmuzaki şi Mihai Bodnar, au prezentat împăratului *Memoriul națiunii române din Marele Principat al Ardealului, din Banat, din părțile vecine ale Ungariei şi din Bucovina*, la 13/25 februarie 1849. Acesta cuprindea opt puncte prin care se cerea: unirea tuturor românilor din imperiu sub sceptrul Austriei, administrație națională autonomă în plan politic şi religios, introducerea limbii române în administrație, adunare generală anuală a tuturor românilor, reprezentare proporțională în parlamentul austriac, ziar național şi împăratul Austriei ar fi trebuit să poarte titlul de „mare duce al românilor"[12]. Ideea unirii tuturor românilor din imperiu într-o singură entitate statală, autonomă, susținută de frații Hurmuzaki, a fost întâmpinată cu rezerve de unii dintre boierii bucovineni, dar şi de adversarii ideii pandacice, recrutați dintre susținătorii naționalismelor aflate în concurență cu cel al românilor bucovineni. De altfel, nici autoritățile austriece nu erau interesate să susțină acest proiect românesc şi, ca urmare, la 10 martie 1849, au respins cererea constituirii unui Ducat românesc. Prin Constituția din 4 martie 1849, Bucovina obținea statutul de țară de coroană (Land), pentru aplicarea căruia a trebuit să treacă mai bine de un deceniu.

Întors din capitala imperiului în provincia sa natală, Eudoxiu Hurmuzaki a contribuit efectiv la redactarea *Petiției Țării* (*Zur Begründung der Bukowinaer Landes-Petition*, tipărită la Viena, în 1848). Folosindu-se de cunoştințele sale de istorie, Eudoxiu Hurmuzaki a arătat în acest document că Bucovina nu făcuse parte, niciodată, din Galiția. De aceea, Bucovina trebuia să se bucure de statutul de provincie autonomă, „să aibă reprezentanța ei deosebită, biserica ei autocefală şi dreptul de a cultiva nestingherită limba românească"[13]. Faptul acesta a stârnit importante reacții adverse, mai ales din partea rutenilor – care doreau o Bucovină alipită Galiției şi care taxau, cele scrise în *Petiția Țării*, drept „minciuni moldoveneşti"[14]. E. Hurmuzaki a fost unul dintre principalii susținători ai autonomiei Bucovinei şi a acționat în acest sens, alături de deputații M. Ciupercovici şi M. Bodnar, împotriva grupării progaliției (compusă din V. Murgoci, I. Dolenciuc, V. Cârste şi Gh. Timiş). La 20 ianuarie 1849, la Olmütz, Eudoxiu Hurmuzaki a fost alături de Iordachi Vasilco, Alexandru Goian, Mihai Zotta, Iacob Miculi, Cristof Petrovici, Ion Calinciuc, Constantin Popovici, Nicolae Hacman, Mihai Bodnar, Anton Kral şi episcopul Eugen Hacman, în delegația care i-a înmânat împăratului *Promemoriul la Petiția Țării Bucovina din anul 1848* (*Promemoria zur Bukowiner Landespetition*). Acesta fost înaintat şi comisiei parlamentare pentru alcătuirea Constituției, la 9 februarie 1849. În acesta erau cuprinse date istorice mai precise despre începutul statului românesc de la răsărit

[12] *Ibidem*.
[13] Teodor Balan, *op. cit.*, p. 6.
[14] *Ibidem*. ...năuți, Tipografia Mitropolitul Silv...

BDD-A32605 © 2012 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:06:09 UTC)

de Carpați. Ca urmare a acestor eforturi, deși Eudoxiu Hurmuzaki nu era deputat în Kremsier, în ședința din 28 februarie 1849, comisia însărcinată cu alcătuirea unei noi constituții a hotărât acordarea statutului de provincie autonomă pentru Bucovina. Această victorie se datora și sprijinului pe care Eudoxiu Hurmuzaki l-a obținut de la Anton Schmerling, ministru de stat, de la Alexandru Bach, ministru de interne, și de la alți demnitari vienezi ai vremii[15].

Soarta acestei „țărișoare", Bucovina, nu l-a preocupat doar pe Eudoxiu Hurmuzaki. De aceea, membrii familiei Hurmuzaki – „Grachii românimii"[16], cum îi numea Andrei Mureșanu –, au fost cei care s-au aflat în centrul evenimentelor cultural-politice de la 1848 și până la revenirea Bucovinei în granițele naționale. „Membrii acestei familii – scria Ioan I. Nistor – au luptat în zile bune și în zile rele, cu stăruință, devotament și sinceră dragoste pentru păstrarea naționalității române, pentru dezvoltarea și afirmarea individualității politice a Bucovinei"[17].

În efortul susținut de modelare a destinului colectiv al românilor bucovineni, fiii lui Doxache Hurmuzaki – Eudoxiu, Alexandru, Gheorghe („trifoliul") și Nicolae –, au avut un rol determinant; aceștia aveau o „instrucție solidă" și „inimi generoase". Ei au urmat exemplul părinților lor, care au cultivat virtuțile antice, casa lor de la Cernauca[18] era „adevărat model de viață familială moldovenească"[19], veritabilă „casă a lui Avraam"[20]. Aici au poposit mulți dintre fruntașii pașoptiști care s-au refugiat la Cernăuți. Îi amintim aici pe Vasile și Iancu Alecsandri, Mihail Kogălniceanu, C. Negri, G. Sion, A. Moruzzi, prințul Gr. Cantacuzino, Al. I. Cuza, Alecu Russo, frații Golești, frații Rosetti, episcopul Iustin de Edessa, Timotei Cipariu, Iacob Bologa și Grigori Mihali[21]. Aici le-a cunoscut George Barițiu pe surorile Hurmuzaki – Eufrosina, căsătorită Petrino, și Eliza, căsătorită Sturdza –, pe care le caracteriza astfel: „Femei române, care în mijlocul unei reacțiuni generale din toată Europa, în vederea baionetelor rusești și turcești, într-o epocă a pesimismului universal, aveau tăria de suflet și cutez a zice, divina presimțire și prevedere ca să poată scrie: «Dați-mi voie să vă spun intima mea convingere: cauza națională va reuși fără îndoială, în câtă vreme va avea așa de demni și curajoși

[15] Ilie Luceac, *Familia Hurmuzaki, între ideal și realizare (O istorie a culturii românești din Bucovina în cea de a doua jumătate a secolului al XIX-lea)*, Cernăuți, Editura „Alexandru cel Bun", 2000, p. 141.

[16] Ion Nistor, *Istoria Bucovinei*, Ediție și studiu bio-bibliografic de Stelian Neagoe, București, Editura Humanitas, 1991, p. 57.

[17] *Ibidem.*

[18] C. Loghin, în *Scriitori bucovineni.* Antologie, București, Tipografia „Reforma socială", 1924, p. 10, afirmă: „Cernauca devine simbolul unității noastre naționale. După un scurt popas tinerii aceștia se duc spre vest, dar lasă în urma lor dragoste din dragostea lor pentru poporul românesc, căldură din căldura lor pentru ideile naționale, mândrie din mândria lor pentru trecut și încredere din încrederea lor în viitorul nostru".

[19] Ion Nistor, *op. cit.*, p. 57.

[20] *Ibidem.*

[21] Consta ...năuți, Tipografia Mitropolitul Silv

BDD-A32605 © 2012 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:06:09 UTC)

apărători», femei am zis, de această mărime sufletească, nu se poate să mai rămână retrase şi ascunse de-naintea ochilor naţiunii"[22].

Scriind despre revoluţia de la 1848–1849, din Europa, C. Loghin aprecia că „vântul revoluţionar, care se abătuse atât de năprasnic asupra Apusului Europei, şi-a trimis până la noi doar o adiere binefăcătoare"[23]. Aşa se face că „revoluţionarii ardeleni şi mai ales moldoveni, trebuind să pribegească din patria lor, au găsit larg deschise casele familiilor boiereşti din Bucovina, unde au reuşit să reaprindă scânteia conştiinţei naţionale"[24]. În aceste condiţii, la Cernăuţi, la 15 august 1848, au fost alcătuite de către Mihail Kogălniceanu, *Dorinţele partidei naţionale în Moldova*, unul dintre cele mai cuprinzătoare programe ale Revoluţiei Române de la 1849–1849. Acestea cuprindeau, între altele, principiile de bază ale organizării statului român modern şi ideea unirii Moldovei şi a Ţării Româneşti, „cheia bolţii fără de care s-ar prăbuşi întreg edificiul naţional"[25]. Sub aceste auspicii a apărut, la Cernăuţi, la 4 octombrie 1848, „Bucovina", gazetă pentru politică, religie şi literatură, cu text paralel în limba română şi în limba germană, îngrijită de Gheorghe, Alexandru şi Eudoxiu Hurmuzaki. Aşa cum afirmaseră în articolul-program, fraţii Hurmuzaki şi-au îndreptat privirile spre toate ţinuturile în care locuiau românii, astfel a fost posibilă aflarea între colaboratori a unor nume ilustre precum Vasile Alecsandri, Dimitrie Bolintineanu, Vasile Cârlova, Constantin Negruzzi, Vasile Pogor, Mihail Kogălniceanu, Andrei Mureşanu, Andrei Şaguna, Aron Pumnul ş.a.

Autorităţile austriece l-au însărcinat pe Eudoxiu Hurmuzaki cu traducerea în limba română a legilor imperiale, a *Codului civil* şi *penal*, apoi, din 1850, acesta a făcut parte din comisia pentru elaborarea unui lexicon de termeni juridici româneşti pentru Bucovina şi din comisia pentru revizuirea şi completarea cărţilor didactice româneşti.

Deşi, la 9 august 1848 şi 7 septembrie 1848, au fost emise două patente imperiale prin care se desfiinţau obligaţiile de natură feudală şi cei mai săraci dintre ţăranii din Bucovina au fost împroprietăriţi cu 80 000 ha de pământ, ţăranii din zona Câmpulung erau în continuare nedreptăţiţi. Ca unul care cunoştea din documente procedeele austriecilor, de mutare a bornelor de hotar[26], în anii ocupării părţii septentrionale a Moldovei, Eudoxiu Hurmuzaki fost cel care i-a sprijinit pe ţăranii bucovineni şi a alcătuit memoriul *Strigătul după ajutor al comunelor aparţinând Ocolului Câmpulung Moldovenesc din Bucovina.* În urma acestui memoriu şi cu susţinerea deputatului M. Ciupercovici şi a ţăranului Ilie Niculiţă,

[22] Apud Ilie Luceac, *op. cit.*, p. 161.

[23] C. Loghin, *Societatea pentru Cultura şi Literatura Română în Bucovina (1862–1942). La 80 de ani. Istoric şi realizări*, Cernăuţi, 1943, p. 1.

[24] *Ibidem*. Ilie Luceac, *op. cit.*, p. 131, afirmă: „Mişcările politice din Moldova de la anii 1821 şi 1848 au adus în Bucovina o mulţime de români moldoveni. Toţi aceştia au găsit în casa lui Doxaki Hurmuzaki o ospitalitate deplină şi sprijin ajungător".

[25] *Istoria românilor*, vol. VII, tom I, *Constituirea României moderne (1821–1878)*, coordonator acad

[26] Mihai I

BDD-A32605 © 2012 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:06:09 UTC)

care „şi-au asumat răspunderea pentru veridicitatea informațiilor”[27], împăratul Franz Iosif a dispus înființarea unei comisii mixte. Aceasta a funcționat între 1863 şi 1872 şi a dus la împlinirea parțială a revendicărilor țăranilor, adică au fost retrocedate 37 954 jugăre şi 954 de stânjeni pătrați din pământul revendicat. Ca urmare, Domeniul Cameral Câmpulung a fost desființat şi locuitorii acestei zone au ridicat, în amintirea acestui moment, o movilă pe care au numit-o „Movila lui Hurmuzaki”. Pentru că i-a reprezentat cu succes în procesele cu statul austriac, locuitorii din Câmpulung l-au ales, în 1861, reprezentant în Dieta Bucovinei şi în Camera Deputaților a Consiliului Imperial.

În bună măsură şi prin activitatea neobosită a fraților Hurmuzaki, Bucovina a obținut statutul de „țară de coroană”, adică „Land”, care avea să fie consacrat în *Constituția* din 26 februarie 1861 şi întărit prin *Diploma imperială din 9 decembrie 1862*, care consfințea stema, drapelul şi afirma autonomia Ducatului Bucovinei. Stema Ducatului, precum şi diploma, prin cuprinsul lor, aminteau de originea dacolatină a locuitorilor din vechime ai provinciei[28].

Reintrarea Austriei în era liberalismului politic a făcut posibilă reluarea activități politice şi în Bucovina. La 6 aprilie 1861, la prima sesiune a Dietei Bucovinei a participat şi Eudoxiu Hurmuzaki. Încă de la început acesta a cerut ca să se alcătuiască un regulament al Dietei pentru că: „libertatea fără ordine duce la anarhie, iar ordinea fără libertate duce la despotism”[29]. În timpul cât E. Hacman a fost primul preşedinte al Dietei, E. Hurmuzaki a fost vicecăpitan al Țării şi, din 1863, a urmat ca preşedinte al Dietei şi căpitan al Țării (Landeshauptmann), până la moartea sa, în 1874. El s-a îngrijit de apărarea drepturilor nației din care provenea, adresându-se Dietei în limba română[30]: „Vă salutez cu toată simpatia conațională şi cu toată ardoarea patriotică la această readunare, al cărei scop este înaintarea iubitei patriei noastre, întru toate cele ce privesc bunăstarea ei materială şi morală. Calea ce conduce la scopul acesta este lungă şi grea, căci câmpia reformelor este tot aşa întinsă şi spinoasă, precât de nemărginită este înflorirea unei țări, precât de felurite sunt pedicele şi greutățile care se nasc din diferința şi nepăsata struncinare ale intereselor particulare şi individuale. Numai un patriotism înfocat poate învinge asemenea stavile, acel patriotism totodată național şi liberal, carele fiind înrădăcinat în istoria, tradiția şi deprinderea strămoşilor noştri pe o scenă mai întinsă şi glorioasă, ne va conduce, precum sperez, de acum înainte”[31].

La fel ca şi intelectualii ardeleni, care profitaseră de liberalizarea pe care o trăia Austria, între 1861 şi 1866, pentru a înființa ASTRA, bucovinenii însuflețiți de Orest Reni de Herşeni, Nicolai Vasilco, Mihai Zotta, Leon Popescu ş.a. au înființat

[27] Constantin Ungureanu, *op. cit.*, p. 132.

[28] Acad. Radu Grigorovici, *Diploma Imperială din 9 decembrie 1862*, în „Analele Bucovinei”, anul II, nr. 2, 1995, p. 463–469; Constantin Ungureanu, *op. cit.*, p. 140.

[29] T. Balan, *op. cit.*, p. 8.

[30] Apud Ion Nistor, *op. cit.*, p. 113: „în limba nației de căpetenie a țării şi pe pământul acesta mai cu seamă ror

[31] Ilie Luc

BDD-A32605 © 2012 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:06:09 UTC)

Reuniunea românească de leptură[32], la 19 aprilie/1 mai 1862. Ideea înființării *Reuniunii* a fost a lui I. Gh. Sbiera şi tot el a scris şi statutul acesteia. „Ctitorie a generației intelectualilor de la mijlocul secolului precedent, în fruntea cărora stăteau Hurmuzăkeştii, Societatea pentru Cultură a fost, până la Unire, căminul sufletesc al românilor bucovineni şi cetatea lor de rezistență națională, de unde au pornit toate inițiativele vieții culturale şi naționale"[33], scria Grigore Nandriş, la împlinirea a şaptezeci de ani de la înființarea instituției culturale amintite.

În ianuarie 1865, Alexandru Hurmuzaki a fost ales vicepreşedinte al Societății pentru Cultură şi, în *Cuvântul de deschidere*, el a formulat dezideratele Societății, pentru care a militat cu ardoare până la stingerea sa din viață, în 1871. Dacă Eudoxiu Hurmuzaki a fost generosul ziditor al Colecției de Documente Externe, Alecu Hurmuzaki a cunoscut ideile novatoare ale epocii, precum „Şcoala psihologiei popoarelor", despre care a scris în „Foaia Societății". În acelaşi timp, membrii familiei Hurmuzaki se regăsesc în cele mai importante momente ale istoriei Societății pentru Cultură. Gheorghe Hurmuzaki a fost preşedinte între 1865 şi 1882 şi deputat în Dieta Țării (1863–1882). El a obținut crearea Catedrei de limba şi literatura română de la Universitatea din Cernăuți şi a sprijinit apariția „Foii Societății pentru Cultura şi Literatura Română în Bucovina" (1865–1869). În aceasta, datorită vremurilor, numeroase sunt articolele de limbă şi literatură română, de istorie națională şi cele dedicate românilor sud-dunăreni. Ei au susținut răspândirea culturii naționale, prin invitarea la Cernăuți a unor importante trupe de teatru românesc, susținerea cursurilor de istorie a românilor, preocuparea pentru modernizarea învățământului din Bucovina şi introducerea ca obiecte de studiu şcolar a istoriei, geografiei şi a limbii şi literaturii române.

Pentru meritele deosebite pe care le-a avut în susținerea țării şi ca membru al nobilimii din Bucovina, Eudoxiu Hurmuzaki a primit titlul de baron din partea împăratului Francisc Iosif, oraşele Cernăuți şi Câmpulung l-au ales cetățean de onoare şi, la 2 august 1872, a fost ales membru în Societatea Academică Română.

[32] În cele mai multe lucrări referitoare la acest subiect se subliniază faptul că ideea înființării Reuniunii pentru Leptură ar fi fost rodul influenței pe care a avut-o înființarea ASTREI de către ardeleni. C. Loghin, dimpotrivă, în conferința din 4 aprilie 1932, susținută la Universitatea Liberă, afirmă următoarele: „De unde a pornit îndemnul pentru înființarea acestei societăți? Nu trebuie să-l căutăm în afară. Nu ne-a venit, după cum se crede, de la Astra ardeleană, cu care încă nu se înfiripaseră legături directe. Înființarea acestei societăți este rezultatul firesc al renaşterii naționale – al celei de a doua renaşteri naționale – care se produce după reintroducerea constituției austriece, în anul 1860. Ea este rodul ideilor naționaliste, sămănate din belşug în pământul Bucovinei de A. Pumnul şi frații Hurmuzachi, ea este protestul intelectualilor bucovineni, ieşiți din şcoala germană, împotriva neglijării limbii româneşti în şcoală şi în serviciile publice, este reacțiunea instinctului național împotriva intenției de germanizare şi înstrăinare". Cf. C. Loghin, *Înființarea Societății pentru Cultură*, în volumul *Şaptezeci de ani de la înființarea Societății pentru Cultura şi Literatura Română în Bucovina (1862–1932)*. Conferințe ținute în cadrul serbărilor jubiliare, Cernăuți, Tipografia Mitropolitul Silvestru, 1932, p. 5.

[33] Grigore Nandriş, *Şaptezeci de ani de la înființarea Societății pentru Cultură*. Conferință rostită la Radio București, în data de 22 mai 1932, în volumul *Şaptezeci de ani de la înființarea Societății pentru* [illegible] ținute în cadrul serbărilor jubiliar

BDD-A32605 © 2012 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:06:09 UTC)

Eudoxiu Hurmuzaki a fost preocupat nu numai de cercetarea arhivelor, pentru descoperirea informațiilor istorice relevante – activitate căreia i-a dedicat importante resurse. În principal din arhivele vieneze, Eudoxiu Hurmuzaki a adunat 5 998 de documente cuprinse, după D. A. Sturdza, în 12 volume, cu 15 tomuri. Activitatea aceasta deosebit de laborioasă a desfăşurat-o între anii 1846 şi 1858, cu unele întreruperi[34]. Pe baza informației istorice bogate pe care o deținea, el a scris *Fragmente zur Geschichte der Rumänen*, lucrare pe care nu a reuşit să o termine. Academia Română a publicat aceste *Fragmente de istorie* în cinci tomuri, între 1878 şi 1886 (şi un tom cu o traducere în limba română, 1879). Acestea, împreună cu cele opt tomuri, în unsprezece volume cu documente istorice externe, au întemeiat *Colecția Hurmuzaki* – azi cu 44 de volume. *Colecția Hurmuzaki* reprezintă una dintre cele mai importante contribuții științifice ale vremii pentru determinarea mersului spre progres şi modernizare al românilor.

Ziarele, revistele din epocă dovedesc faptul că, alături de frații Hurmuzaki, mulți dintre membrii familiilor boiereşti din Bucovina, precum şi intelectualii au primit cu entuziasm activitatea de luminare națională a românilor, prin gazete, teatru, şcoală şi biserică. Un rol important i-a revenit, în această perioadă, Societății pentru Cultura şi Literatura Rămână în Bucovina care, conform statutelor sale, a militat pentru ca românii să nu înceteze „a fi români" (Al. Hurmuzaki). De aceea, Societatea pentru Cultură a folosit importante resurse financiare, materiale şi umane, pentru dezvoltarea culturii şi afirmarea românilor bucovineni în toate ramurile științei. Aceasta, alături de celelalte fapte de seamă ale fraților Hurmuzaki, reprezintă cea mai importantă moştenire, cu roade importante până în timpul celui de al Doilea Război Mondial.

La împlinirea a 200 de ani de la naşterea lui Eudoxiu Hurmuzaki şi a 150 de la înființarea Societății pentru Cultura şi Literatura Română în Bucovina, moştenirea Hurmuzăkeştilor este una deosebită: necesitatea formării/afirmării elitelor naționale şi culturale şi slujirea de către acestea a idealului național prin şcoală, limbă şi biserică.

La scurt timp după reînființarea Societății pentru Cultura şi Literatura Română în Bucovina, după 1989, în condițiile istorice ale prăbuşirii comunismului şi dizoluției U.R.S.S., un grup de intelectuali din Bucovina au făcut paşii necesari pentru înființarea Institutului „Bucovina" al Academiei Române – cu denumirile anterioare de Centrul de Studii „Bucovina", Centrul pentru Studierea Problemelor Bucovinei al Academiei Române–Filiala Iaşi (până în anul 2007). Acesta are drept scop să ofere lumii științifice, decidenților şi iubitorilor de istorie, argumentele necesare pentru înțelegerea schimbărilor profunde care s-au produs în cei peste 50 de ani, de la începutul celui de al Doilea Război Mondial şi până astăzi pe teritoriul Bucovinei, provincie care, cândva, ar fi fost pentru Europa model de convieţuire interetnică.

[34] Ilie Lu

BDD-A32605 © 2012 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:06:09 UTC)